

Praktijkonderwijs: POUWERed by Art

Lessuggesties voor kunst- en cultuureducatie in samenhang

SLO • nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling

Praktijkonderwijs: POUWERed by Art..!

Lessuggesties voor kunst- en cultuureducatie in samenhang

Pascal Marsman
Stéfanie van Tuinen

December 2008

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

© 2008 Stichting leerplanontwikkeling (SLO), Enschede

Alle rechten voorbehouden. Mits de bron wordt vermeld is het toegestaan om zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren dan wel op andere wijze te verveelvoudigen.

Auteurs: Pascal Marsman en Stéfanie van Tuinen

Eindredactie en projectcoördinatie: Stéfanie van Tuinen

Ontwerp: Axis media-ontwerpers, Enschede

In samenwerking met: Deze publicatie maakt deel uit van de website www.durftecombineren.slo.nl

Speciale dank aan de docenten en directie van POUWER, school voor praktijkonderwijs te Utrecht.

Informatie

SLO

Secretariaat Onderbouw VO

Postbus 2041

7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 660

E-mail: vo-onderbouw@slo.nl

Internet: www.slo.nl

AN: 4.4528.135

Inhoud

1.	Inleiding	5
2.	Schoolportret	7
3.	Ontwikkeltraject	11
4.	Lessuggesties	15
	Bijlage: Beleidsplan	35
	Bijlage: ProKunst- en cultuurschijf	40

1. Inleiding

Praktijkonderwijs: POUWERed by Art..! Lessuggesties voor kunst- en cultuureducatie in samenhang

Hoe formuleer ik mijn visie op kunst- en cultuureducatie in het praktijkonderwijs? Hoe verhoudt die visie zich met de algemene visie van de school? En welke consequenties heeft dat voor het programma kunst- en cultuureducatie (KCE)?

Met deze vragen dienden twee docenten van POUWER (PraktijkOnderwijs Utrecht, Werken, Evalueren, Reflecteren) een veldaanvraag in. Vervolgens werd in januari 2008 een werkgroep geformeerd die, samen met SLO, aan de slag ging om antwoorden te vinden op bovengestelde vragen.

Met een schoolportret geven we een doorkijkje naar de school en het ontwikkeltraject dat is afgelegd.

Daarbij heeft de school een beleidsplan KCE geformuleerd en dat heeft vervolgens geresulteerd in een aantal lessuggesties. De lessuggesties zijn met behulp van de PrOKunst- en cultuurschijf ontworpen en geven invulling aan kunst- en cultuureducatie in de onderbouw.

Ook voor andere scholen zijn deze lessuggesties bruikbaar en eenvoudig aan te passen naar de eigen schoolpraktijk!

2. Schoolportret

Schoolportret

POUWER, school voor praktijkonderwijs Utrecht
werken, evalueren, reflecteren

Naam school	
Website	http://www.pouwersite.nl
Contactpersoon	dir. Kees Brouwer
Adres	La Bohèmedreef 7 3561 KW Utrecht
Aantal leerlingen	190 leerlingen
Schoolsoort	praktijkschool
Bijzonderheden	85% van de leerlingen is allochtoon

POUWERed by ART..!

POUWER is de nieuwe naam van de Dr. Vliegenthartschool te Utrecht. Deze krachtige naam staat synoniem voor PraktijkOnderwijs in Utrecht. De inhoud van het onderwijsprogramma op deze school bestaat uit de sleutelwoorden: werken, evalueren en reflecteren. Het zijn, volgens POUWER, dé vaardigheden voor het leren op een praktijkschool. Het logo van de school bestaat, naast de naam POUWER, uit drie cirkels. Deze cirkels staan symbool voor de drie leeromgevingen die van belang zijn voor de leerling: de school, de buurt en de stages bij bedrijven.

POUWER is een praktijkschool in hart en nieren: leerlingen komen er leren door te doen.

Dit 'leren door doen' is ook van toepassing op de kunst- en cultuureducatie (KCE) van deze school. Daarbij heeft dit basisprincipe ook een positieve invloed op de manier van samenwerken en omgaan met elkaar. Samen 'leren door doen' versterkt bij de leerlingen de onderlinge band en vergroot de solidariteit en het vertrouwen in elkaar. Leerlingen ontdekken waar hun passie ligt en kunnen zich waarmaken in de dingen waar ze goed in zijn. KCE wordt op deze school niet als apart vak gegeven. Het is verweven met ander vakken of wordt ingezet bij projecten.

Organisatie

De school heeft het onderwijs opgedeeld in 6 fasen:

Fase	Titel	Kenmerken
1	de Brugfase	Kennismaking met praktijkvakken en oefenen van vaardigheden.
2	de Voorbereidende fase	Hier werken de leerlingen aan criteria die voorwaardelijk zijn om aan stages te kunnen deelnemen.
3	de Oriënterende fase	Leerlingen beginnen stage te lopen, onderzoeken in welke branche ze zouden willen werken.
4	de Beroepsgerichte fase	Leerlingen hebben een branche gevonden en lopen daar 2 3 dagen per week stage.
5	de Plaatsingsfase	Leerlingen lopen stage en werken aan zelfstandigheid en zelfredzaamheid.
6	de Naschoolse begeleiding	Leerlingen werken in de branche en krijgen nog één jaar begeleiding vanuit school.

Hoewel leerlingen tussentijds naar een volgende fase kunnen doorstromen, betekent het in de praktijk dat met name de eerste drie fasen aan een jaarklassensysteem zijn gekoppeld.

Om tegemoet te komen aan de individuele begeleiding van elke leerling op POUWER is er voor iedere leerling een leertraject geformuleerd. Leerlingen kunnen bijvoorbeeld kiezen uit diverse modules die rondom de basisconcepten wonen, werken, vrije tijd en actief burgerschap zijn geformuleerd. Hiervoor maakt de school gebruik van het lesmateriaal PrOmotie.

In het afgelopen jaar is dit materiaal verder uitgebouwd en zijn er acht ontwikkelingslijnen geformuleerd. Deze leerlijnen fungeren als basis voor het pedagogisch didactisch concept waarbij KCE als 'onderlegger' functioneert. Deze leerlijnen zijn in de vorm van vaardigheden geformuleerd:

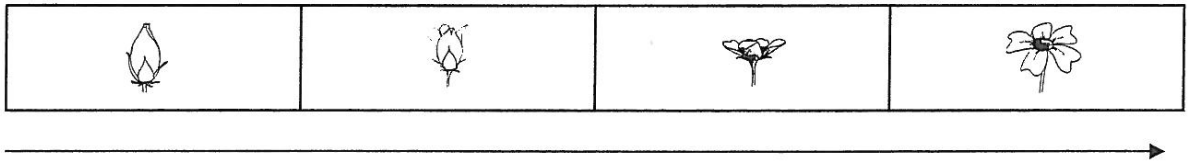
1. taalvaardigheden
2. rekenvaardigheden
3. verzorgende vaardigheden
4. computervaardigheden
5. sociale vaardigheden
6. vaardigheden rondom stage, werk en opleiding.

vaktechnische vaardigheden (op het gebied van economie, techniek, zorg en welzijn en groen)

maatschappelijke vaardigheden (te denken valt aan burgerschap, financiële educatie enz.)

Aan elke ontwikkelingslijn worden individuele prestaties gekoppeld in de vorm van een ontwikkeltaak waaraan de leerling in de komende periode gaat werken. Zo zijn er "ik kan..." zinnen geformuleerd voor iemand die handelt als amateur en als professional. Het streven is om op zoveel mogelijk vaardigheden een professional te worden.

Het ontwikkeltraject van de leerling wordt daarbij gevisualiseerd door een bloem in de knop, die via een viertal stappen, tot bloei komt.

Om het onderwijsleerproces en het onderwijsaanbod optimaal te laten verlopen heeft men een vaste dagindeling. De dag start altijd met coachtijd, en verder bestaat de dagindeling uit het werken met PrOmotie, werken met prestaties en workshops/modules.

Elk jaar is vervolgens in vier perioden op te delen.

Alle leerlingen hebben een eigen coach. Samen met zijn coach formuleert de leerling in elke periode een prestatie waaraan hij gaat werken. In het afgelopen jaar hebben een aantal vakgebieden leerlijnen geformuleerd en deze gekoppeld aan de bestaande ontwikkelingslijnen. Op dit moment werkt de school aan de invulling van het programma voor kunst- en cultuureducatie. Uitgangspunt hierbij is dat KCE een onderlegger is voor de acht ontwikkelingslijnen en de basisconcepten uit het praktijkonderwijs. KCE wordt dus geïntegreerd aangeboden binnen de programma's rondom de ontwikkelingslijnen en de basisconcepten.

3. Ontwikkeltraject

Ontwikkeltraject POUWERed by ART..! POUWER, school voor praktijkonderwijs Utrecht

Aanleiding

In 2007 hebben twee docenten van POUWER een veldaanvraag bij SLO ingediend. De vraag was vooral gericht op ondersteuning bij de nuancering van ambities in een beleidsplan kunst- en cultuureducatie en de concrete vertaalslag hiervan naar een leerplan.

Om het beleid en het leerplan te ontwikkelen werd door de school een werkgroep van vijf leden samengesteld. De groep bestond, naast een docent beeldend, uit docenten van verschillende AVO-vakken. De bindende factor binnen deze werkgroep lag in het feit dat allen de noodzaak en de behoefte aan kunst- en cultuureducatie, juist voor deze groep leerlingen, op hun school erkenden.

Integratie

Als één van de belangrijkste speerpunten uit de allereerste kennismakingsbijeenkomst kwam de integratie van kunst- en cultuureducatie binnen de andere vakken naar voren. Er waren voorheen wel allerlei losstaande activiteiten op het gebied van kunst en cultuur, maar vanwege het belang dat de school hechtte aan deze vorm van educatie was het essentieel dat deze activiteiten meer in samenhang met andere vakken werden aangeboden. De activiteiten moesten minder ad hoc en vooral meer gefundeerd.

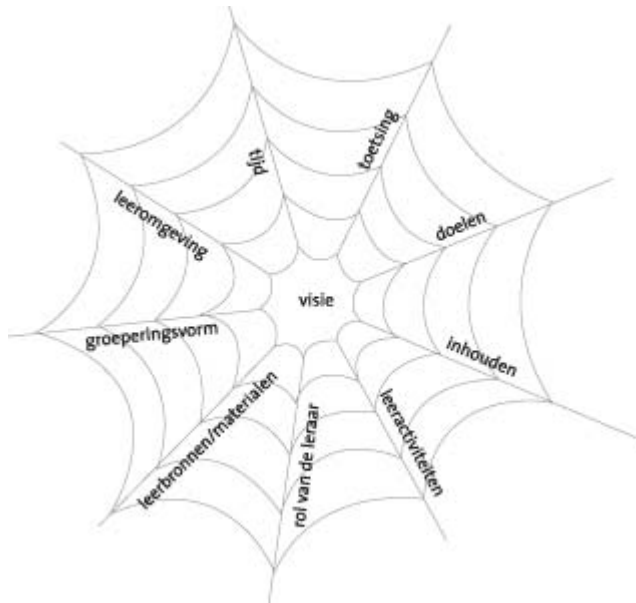
De discussievragen hierbij waren bijvoorbeeld:

- Waarom een interne werkgroep 'ontwikkeling leerlijn kunst-en cultuur educatie' (KCE)? (Wat zijn de doel(en) van de werkgroep?)
- Wat is de toegevoegde waarde van KCE voor leerlingen?
- Waarom zou juist KCE het fundament binnen het didactisch concept moeten zijn?
- Op welke manier hebben we KCE al in (deel)lessen verwerkt?
- Op welke manier past KCE in het curriculum?

Met deze vragen ging de werkgroep aan de slag.

De werkgroep kwam al gauw tot de conclusie dat hoe meer docenten de vraag rondom het belang van KCE voor de leerlingen konden beantwoorden, hoe meer kans van slagen dit implementatietraject zou hebben. Om een stevig fundament te leggen werd er een bijeenkomst met het hele team georganiseerd. Elke docent kon zijn zegje doen, vragen stellen, kritische kanttekeningen plaatsen en vooral eigen succesverhalen met betrekking tot (deel)lessen kunst- en cultuureducatie voor juist deze groep leerlingen inbrengen. Er werden geslaagde lesonderdelen uitgewisseld en er ontwikkelden zich veel nieuwe ideeën doordat de docenten voor deze opdracht in gemixte multidisciplinaire subgroepjes werkten.

Daarbij werd het onderliggende doel van de workhop ook bereikt. Het ging immers om informeren, inventariseren en inspireren!

Curriculaire spinnenweb van den Akker

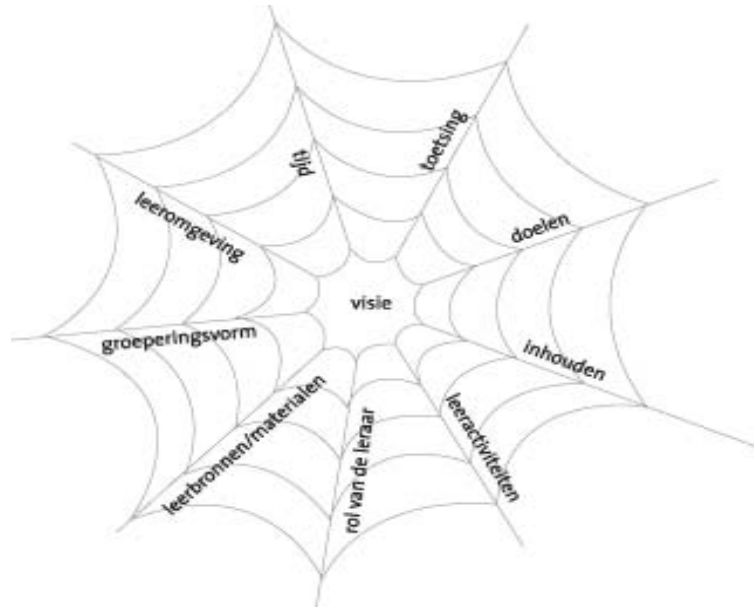
De resultaten en opbrengsten van deze bijeenkomst zijn gebruikt voor de verdere invulling van het beleidsplan. De werkgroep ging praktisch aan de slag met het uitwerken van een bijbehorend leerplan. Uitgangspunt hierbij was dat kunst- en cultuureducatie de onderlegger zou worden voor de acht ontwikkelingslijnen rondom de vaardigheden, zoals die door POUWER geformuleerd waren, en de basisconcepten. Om de invulling van het leerplan concreter te maken is het curriculaire spinnenweb (van den Akker) gebruikt (meer informatie hierover in de bijlage). Al pratende werden zo diverse curriculaire consequenties in beeld gebracht. De conclusie was dan ook dat de werkgroep zich in eerste instantie zou richten op visie, leerinhoud en leeractiviteiten.

Binnen curriculumontwikkeling zijn vijf systeemniveaus te herkennen.

Het niveau waarop het ontwikkeltraject van POUWER zich bevindt is vooral op:

- meso-niveau (school/instituut/opleiding)
(Bij POUWER: KCE als onderlegger voor de leerlijnen rondom vaardigheden en de basisconcepten);
- microniveau (klas/groep/docent)
(Bij POUWER: lesontwikkeling vanuit de PrO kunst- en cultuurschijf).

Toelichting op het curriculaire spinnenweb (van den Akker)

Visie: Waarom wordt geleerd? Wat is het achterliggende idee?

Doelen: Met welk doel wordt er geleerd? Wat betekent dat voor het onderwijs?

Inhouden: Wat wordt er geleerd? Zijn er nieuwe/andere/aangepaste inhouden nodig?

Leeractiviteiten: Hoe wordt er geleerd? Zijn er nieuwe/andere/aangepaste leeractiviteiten nodig?

Rol van docent: Hoe faciliteert de docent het leren van de leerling? Wat betekent dat voor zijn rol als leerkracht?

Leerbronnen/materialen: Met wat wordt geleerd? Wat betekent dat voor onderwijsleermiddelen? Zijn er nieuwe/andere/aangepaste leermiddelen nodig?

groeperingsvorm: Met wie wordt geleerd? In groepen, alleen of combinaties?

Leeromgeving: Waar wordt geleerd? Zijn er nieuwe elementen/onderdelen nodig? Hoe liggen de verhoudingen tussen de fysieke en de (eventuele) digitale leeromgeving?

Tijd: Wanneer wordt geleerd? Hoeveel tijd kost het? Is dat anders dan eerder?

Toetsing: Hoe wordt het geleerde getoetst? Zijn er andere methoden nodig? Heeft het invloed op de manier van toetsen? Worden de gestelde doelen getoetst?

Verandering op bepaalde onderdelen binnen dit spinnenweb zal moeten leiden tot aanpassingen bij andere onderdelen, anders maakt de vernieuwing weinig kans van slagen. Samenhang en consistentie zijn daarom van groot belang.

Curriculumontwikkeling kent 5 zogenaamde systeemniveaus:

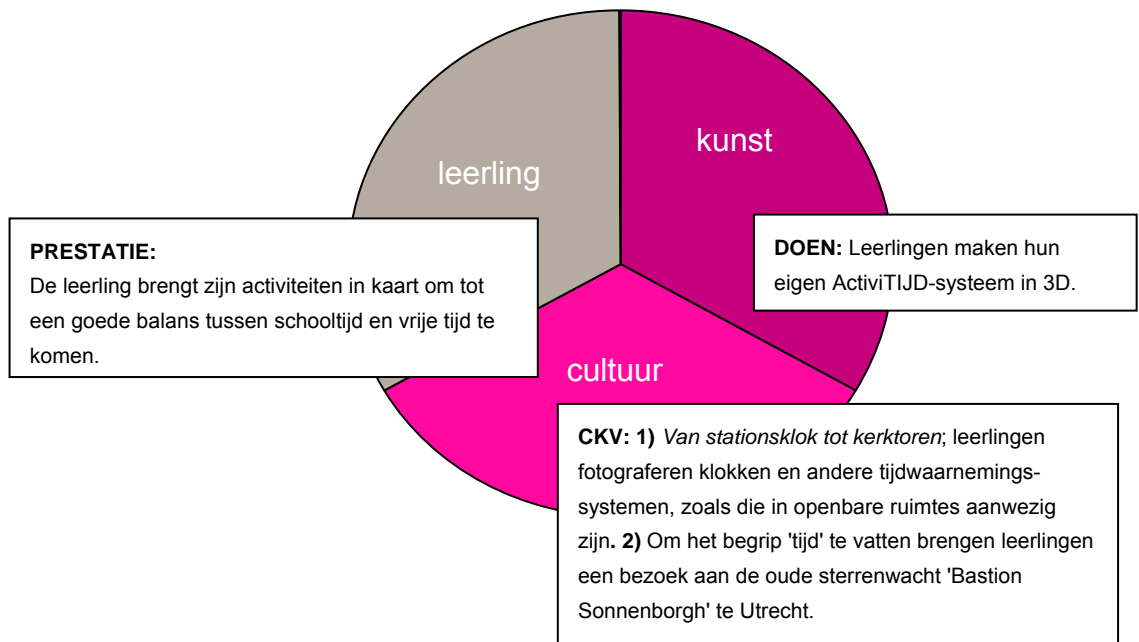
- SUPRA: internationaal; verdragen en vergelijkingen
(bijv. Bologna, Lissabon, ERK, PISA/TIMSS)
- MACRO: landelijk, kaderstellend, al dan niet prescriptief
(bijv. kerndoelen, eindtermen, examenprogramma's, syllabi)
- MESO: school/instituut/opleiding
(schoolwerkplan, school-leerplan, opleidingsprogramma)
- MICRO: klas, groep, docent
(schoolboek, methode, leergang, module, lesmateriaal)
- NANO: leerling, individu
(persoonlijke leerplan; vgl. *leven lang leren*).

4. Lessuggesties

LEEROPGAVE Pro Kunst- en cultuureducatie: Rekenvaardigheden

slo

Titel:
Een ActiviTIJD-systeem in 3D!

" Maak je eigen ActiviTIJD- systeem! "

Introductie: De docent heeft de leerlingen als huiswerkopdracht gevraagd om al hun horloges & wekkers mee naar school te nemen. Deze les beginnen ze met het maken van een tentoonstelling van alle 'klokken'. Welke 'instrumenten' delen hun tijd in? Hoe ziet dat instrument eruit (veel soorten horloges en klokken)? Wat is tijd eigenlijk en hoeveel tijd hebben ze?

Aan de hand van het thema 'druk,druk,druk' gaat de docent in een onderwijsleergesprek verder:

Tegenwoordig lijkt iedereen gehaast. Tijd is geld of....? Had men vroeger dan alle tijd? In ieder geval gingen de mensen anders om met het begrip tijd. Er was tijd nodig om gewassen te laten groeien (verschillende seizoenen) er waren slachtfesten, jaarmarkten of dorpsfeesten etc. In ieder geval geen mogelijkheden tot 24 uur per dag informatie en entertainment middels internet. We gebruiken nu klokken met een systeem waarin we de uren, minuten en secondes meten.

Ook hebben we digitale tijdwaarneming. Waarom hebben we deze indeling? Zouden we ook met een andere indeling een tijd-systeem kunnen maken? Opdracht: Leerlingen maken een eigen tijdwaarnemingssysteem. Ze kijken bijvoorbeeld op een andere manier naar hun bezigheden en activiteiten. Met welke activiteiten vullen ze de tijd? Slapen, school, sporten, eten etc. Kunnen ze dit in kaart brengen (in een grafiek of iets anders?). Vervolgens maken de leerlingen het product ('klok').

Tijdsindicatie: 3 blokuren

Voorkennis:

Leerlingen kunnen:

- gewone kloktijden en digitale tijden aflezen
- aangeven bij welk dagdeel de tijden horen
- vertellen wat de verhouding is van de ene tijdsbesteding (bijv. schooltijd) tot de andere (bijv. vrije tijd)

Vaardighedenlijst: Rekenvaardigheden

Basisconcept: Werken en Vrije Tijd

Leerdoelen:

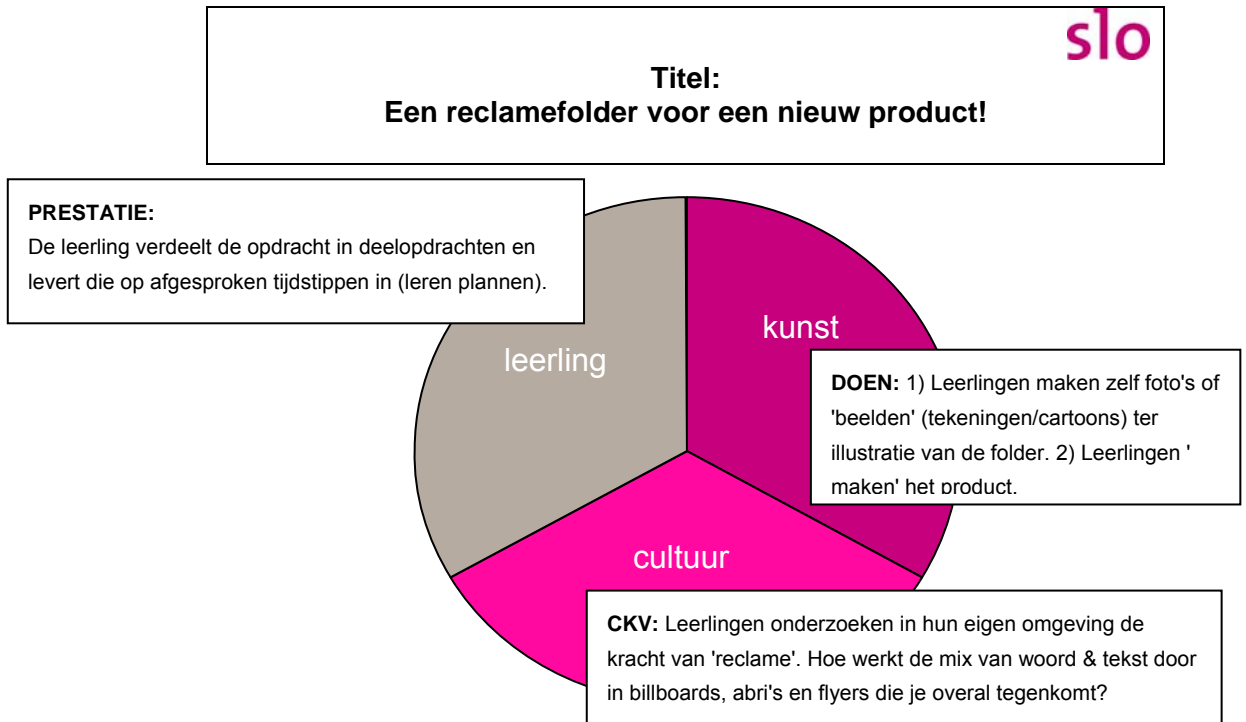
De leerling kan:

- zijn activiteiten (tijdsbesteding) in kaart brengen
- uit bovengenoemde informatie een staafdiagram maken
- een tabel maken en gegevens uit een opdracht erin zetten
- kan foto's maken en opslaan op de computer.
- kan zijn gegevens verbeelden naar een nieuw activiTIJD-waarnemingssysteem (3D product).

Bronnen: Klokken en horloges van leerling, activiteitenplanningen van leerlingen.

Vervolg: Leerlingen exposeren hun eindproducten onder bijvoorbeeld de noemer 'Yo, Vadertje Tijd lekker 24/7 !'

LEEROPGAVE Pro Kunst- en cultuureducatie: Taalvaardigheden

"Bekijk bestaande reclamefolders en ontwerp een folder voor een fantasieproduct!"

Introductie: De docent neemt diverse reclamefolders en flyers mee. Ook advertenties uit krant of tijdschriften zijn bruikbaar. Hij gaat met leerlingen in gesprek over de kracht van reclame. Hoe werkt de mix van tekst (nl. om je als koper te verleiden) & beeld (plaatjes van product en sfeerbeelden: wat zou je met dat product kunnen doen?).

Leerlingen verzamelen ook zelf folders en gaan die analyseren. Hoe sterk werkt het beeld (wat als er géén plaatjes bij waren of juist ándere plaatjes)? Met welke tekst wordt er geprobeerd je 'te verleiden'?

Leerlingen maken zelf een folder voor 'hun' product of dienst!

Tijdsindicatie: 4 blokken

Voorkennis: De leerling kan binnen een redelijk tempo Nederlands lezen, de juiste informatie uit een krant of reclametekst halen en na een mondelinge instructie de taak goed uitvoeren.

Vaardighedenlijst: Taalvaardigheden

Basisconcept: Werken

Leerdoelen:

De leerling kan:

- begrijpend en technisch lezen;
- overleggen met andere leerlingen;
- een presentatie geven;
- een advertentietekst schrijven;
- fotograferen met een digitale camera en de foto's opslaan op de computer;
- teksten op de computer uitwerken.

Bronnen: Advertenties uit kranten en tijdschriften, flyers en huis-aan-huisblaadjes.

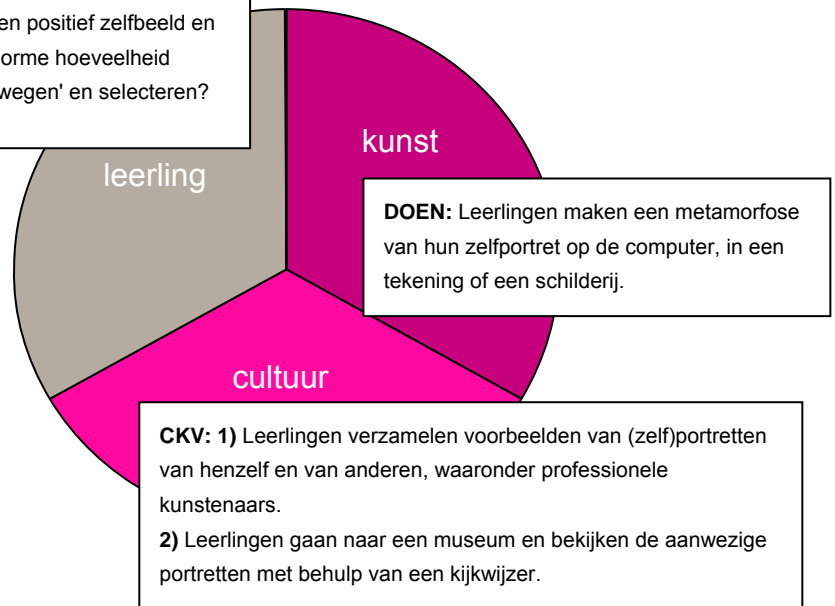
Vervolg: Leerlingen presenteren hun folder. Ze kunnen 'verdiepen' door het product te maken. Daarnaast kunnen ze bij tekst en beeld toepasselijke muziekfragmenten toevoegen (zelf downloaden van muziek) en/of de advertentietekst toneelspelen: er is een potentiële koper die door de verkoper (met advertentietekst) verleid zou kunnen worden tot aankoop.

LEEROPGAVE Pro Kunst- en cultuureducatie: Computervaardigheden

slo

Titel:
Metamorfose-n maar!

PRESTATIE: De leerling werkt aan een positief zelfbeeld en hij leert een keuze te maken uit de enorme hoeveelheid internet-info. Hoe kan je info kiezen, 'wegen' en selecteren?

"Pimp je eigen zelfportret!"

Introductie: Leerlingen verzamelen eigen jeugdfoto's (bijv. baby, peuter, kleuter, lagere school) en een actuele foto. Vervolgens zoeken ze op internet naar kunstenaars die op een minder realistische manier (zelf)portretten hebben gemaakt (bijvoorbeeld kubistisch, met een collagetechniek). Leerlingen maken (evt. digitaal) een metamorfose van hun portret. Ze kiezen een foto en brengen stapsgewijs veranderingen aan. (Denk bijvoorbeeld aan het werk van Micha Klein.)

Daarbij moeten de verschillende fases in beeld gebracht worden. Een leerling die de opdracht op de computer maakt moet zijn werk iedere keer opslaan en bewaren. Leerlingen die gaan tekenen of schilderen maken bij elke fase foto's en slaan die op de computer op.

Het eindresultaat bestaat uit een digitaal bewerkte foto, een schilderij of tekening en een powerpointpresentatie van de verschillende fases van de metamorfose. Ze presenteren deze digitale eregalerie aan elkaar. Bij wie is de grootste metamorfose zichtbaar?

Voorkennis:

Leerlingen kunnen:

- omgaan met de computer
- surfen op internet
- foto's maken met een digitale camera

Vaardighedenlijst: Computer vaardigheden

Basisconcept: Vrije Tijd

Leerdoelen:

De leerling kan:

- werken met Word en Powerpoint;
- een powerpoint presentatie opmaken, afspelen en printen;
- snel en handig zoeken op internet;
- de gevonden informatie van internet gebruiken voor de opdracht;
- verschillende stappen van het ontwerproces vastleggen;
- kiezen voor een verwerkingsvorm (computer, schilderen of tekenen);
- een verhaal houden bij zijn powerpointpresentatie.

Bronnen: Portretfoto's van leerlingen, (zelf)portretten van kunstenaars.

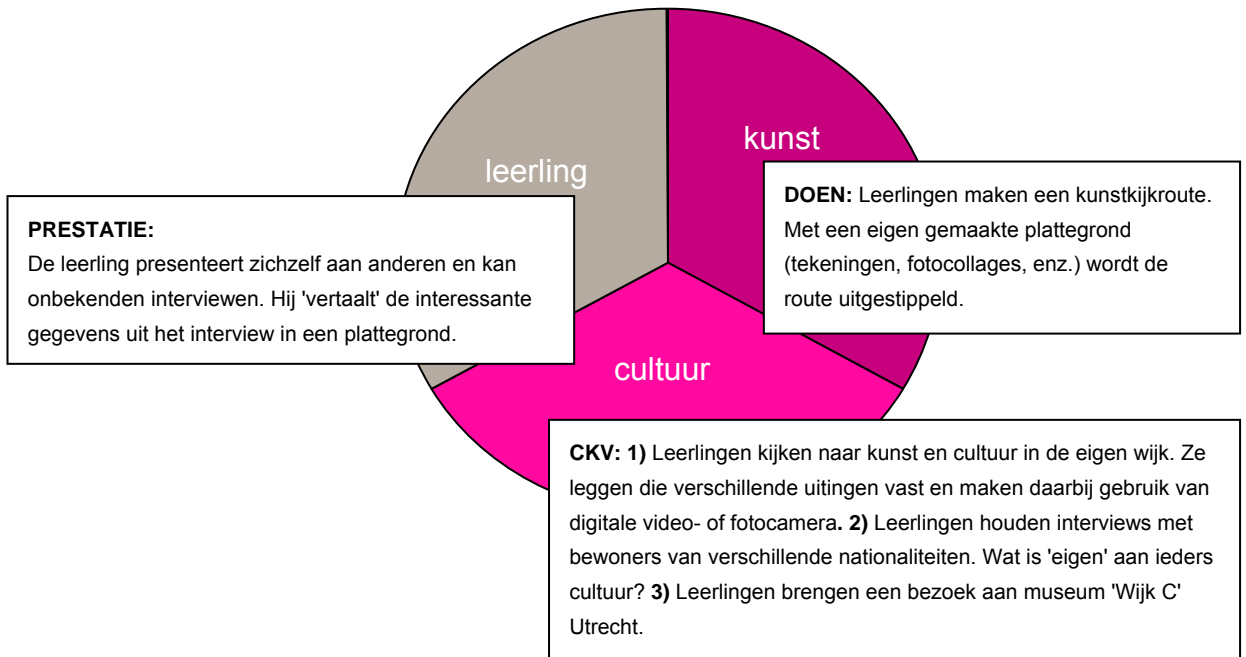
Vervolg: Hoe zouden ze er over tien jaar uit willen zien? Maar vooral: hoe ziet hun leven eruit?

Zowel privé als werk? Welke opleiding hebben ze gedaan? In welk beroep zijn ze waarom terecht gekomen? Hoe ziet hun werkdag eruit? Met welke collega's zouden ze graag samen werken etc.? En hoe ziet hun (groeps)portret er dan uit? (gezin, collega's, vrienden)

**LEEROPGAVE Pro Kunst- en cultuureducatie:
Cultuur & Maatschappij vaardigheden**

slo

**Titel:
Ontdek je plek (je)!**

" Maak een plattegrond voor de kunst-kijk, ruik & luisterroute en geef een presentatie! "

Introductie: Leerlingen maken met elkaar een 'kunst- kijk, ruik & luisterroute' door de eigen wijk.

I. a) Leerlingen brengen eerst hun omgeving in kaart. Welke objecten zijn er die te maken hebben met kunst en cultuur? Van moskee tot kerk, van muurschildering/ graffiti tot speeltoestellen (vormgeving), van het beeld op de rotonde tot het laantje met statige, oude huizen? Welke kunstwerken zijn er en wat is hun functie in de wijk?
b) Daarbij onderzoeken ze welke mensen uit welke verschillende culturen er wonen en leven 'tussen' die kunstwerken? Wat is hun verhaal daarbij?

II. Leerlingen gaan vervolgens in subgroepen verder.
Ze kiezen per subgroep één thema (bijvoorbeeld "kinderen en spelen", "de opa's in de buurt") en brainstormen over de verschillende onderdelen van de kunst-kijk, ruik & luisterroute.
Ze maken een plattegrond, stippelen de route uit en omschrijven (of maken een audio-guide) de verschillende wetenswaardigheden en interessante verhalen van bewoners (over kunstobjecten) uit de buurt.

Tijdsindicatie: 4 blokken

Voorkennis:

Leerlingen kunnen:

- zichzelf presenteren aan anderen;
- een praatje maken en luisteren naar anderen;
- mensen uit andere religies en culturen respecteren.

Vaardighedenlijjn: Cultuur en Maatschappij

Basisconcept: Wonen en Vrije Tijd

Leerdoelen:

De leerling kan:

- vragen bedenken voor het interview die bijvoorbeeld over voeding, kleding en gewoontes gaan;
- een interview houden met mensen uit verschillende culturen en van verschillende leeftijden;
- luisteren naar de mening van anderen;
- 'kunstobjecten' opzoeken, bekijken en een plaats geven in de route;
- tijdens het interview vragen stellen over deze kunstobject en vragen wat ze betekenen voor de mensen die er dichtbij wonen;
- met behulp van plattegrond een route uitstippelen;
- de plattegrond met diverse verwerkingsmaterialen aantrekkelijk vormgeven;
- interviewgegevens vertalen in een presentatie.

Bronnen: Foto's van kunst in de buurt, interviews met bewoners en winkeliers, Ontdek-je-plek-plattegrond

Vervolg:

Leerlingen gaan met buurtbewoners de verschillende routes daadwerkelijk lopen. Na afloop worden op school ervaringen uitgewisseld.

LEEROPGAVE Pro Kunst- en cultuureducatie: Sociale vaardigheden

slo

Titel:
Oei-ik groei... lekker boeih...nd!

" Maak je eigen portfolio met beeld & geluid!"

Introductie: Leerlingen brengen zichzelf in kaart en presenteren zichzelf met ondersteuning van hun eigen digitale portfolio.

Onder de eerste stoere laag (lekker boeih...nd) zijn leerlingen in deze leeftijd heel erg bezig met zichzelf en hun rol in de vriendenkring. Wat laat je wel of juist niet zien van jezelf? Hoe zwaar wegen de 'onderliggende spelregels' en de codes van de groep? Leerlingen gaan in tweetallen aan de slag.

Deel 1: Binnenkant

Voor zichzelf zetten ze eerst op een rijtje:

- Wie ben ik?
- Waar sta ik voor?
- Waar ga ik voor?

Wellicht ook onderwerpen als:

- Ik wil mezelf op de volgende punten (...?) gaan ontwikkelen.
- Ik wil later werken als...
- Mijn gezin (?) stel ik me op deze manier voor....
- Mijn hobbies zijn dan.....
- Mijn huis staat in.... en ziet er als volgt uit:

Deze antwoorden spiegelen ze aan de ander (het duo-maatje). Ziet de ander hen net zo of toch niet?

Deel 2: Buitenkant

Nu kunnen de leerlingen zich op een kunstzinnige manier 'heerzetten' in het portfolio. Wat willen ze van zichzelf en op welke manier aan de rest laten zien (middels foto's, collages, clips of...) en laten horen (welke muziek vinden ze leuk?). Hoe 'versieren' (pimp my portfolio) ze zichzelf, geven ze zelf vorm aan hun portfolio?

NB: Natuurlijk kan de eindvorm van deze opdracht ook in de vorm van tekening, klei etc.

Deel 3: Heel boeiend!

De leerlingen presenteren hun portfolio aan de groep

Voorkennis:

Leerlingen kunnen:

- voor zichzelf opkomen
- zichzelf presenteren

Vaardighedenlijst: Sociale vaardigheden

Basisconcept: Werken

Leerdoelen:

De leerling kan:

- voor zichzelf opkomen, een eigen mening geven en op tijd 'nee zeggen'
- zichzelf presenteren
- reflecteren (op zichzelf & op wat ze gedaan hebben)
- leerpunten benoemen
- sterke en zakke kanten kunnen en durven presenteren
- andere meningen respecteren
- zijn persoonlijkheid op een creatieve manier in woord, beeld of geluid uitwerken

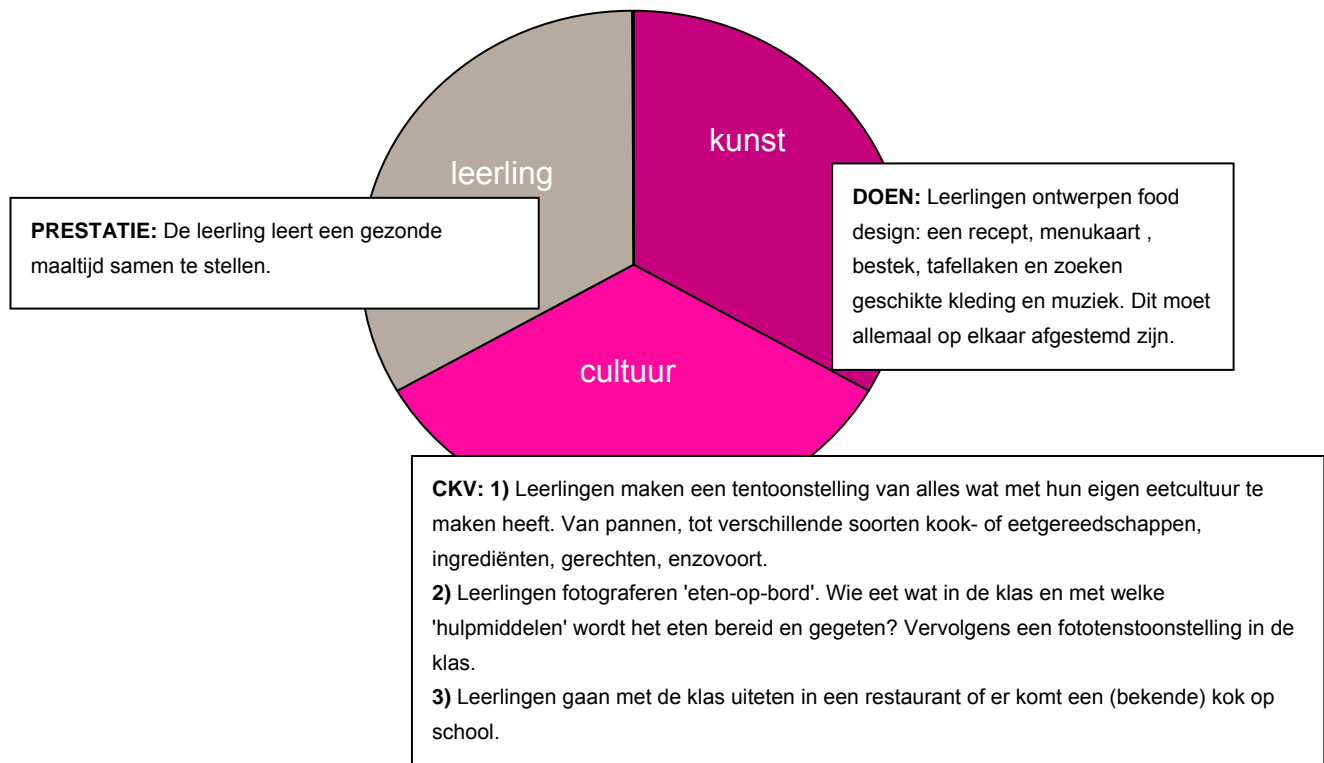
Bronnen: Portfolio's van leerlingen

Vervolg: Leerlingen presenteren zich aan een mogelijk stagebedrijf en/of werkgever.

**LEEROPGAVE PrO Kunst- en cultuureducatie:
Verzorgende vaardigheden**

slo

Titel: Food Design: Koken (g)één kunst?

**" Bedenk en ontwerp samen
een gezond en kunstzinnig diner! "**

Introductie: Food design. Koken (g)één kunst? Iedereen kan toch (leren) koken? Maar hoe voedzaam en smakelijk zijn de verschillende gerechten eigenlijk? En welke kruiden en ingrediënten zorgen hiervoor? Leerlingen kijken op een andere manier naar koken en proberen het te verheffen tot Food Design. In subgroepjes bedenken leerlingen wat 'food design' kan zijn.

Wat maakt eten tot 'food design'? Kook je op kleur? Of met alleen bepaalde smaken (zoet & zuur)? Hoe presenteer je het eten? Met welke attributen kan je dat eten bereiden en, in een vervolgstadium, opeten? (Denk bijvoorbeeld aan: vijzel, mixer, tajine, pan, eten met stokjes, met je handen of met mes en vork? Eten uit een (patat)zakje, met behulp van een tangetje (om de slak uit z'n huisje te peuteren?), enzovoort.

Leerlingen werken in kleine groepjes en maken hun recept voor Food Design. Ze komen dus met een verantwoord recept, lichten hun keuze toe, vervaardigen de attributen om te eten, dekken de tafel en maken het geheel af met passende muziek.

Alle subgroepjes presenteren hun Food Design en vertellen over hun keuzes.

De andere groepen geven een beoordeling voor het Food Design en het beste concept wordt daadwerkelijk gekookt en gegeten door de klas!

Tijdsindicatie: 4 blokken

Voorkennis:

Leerlingen kunnen:

- gezond eten;
- een recept lezen en hygiënisch werken.

Vaardighedenlijst: Verzorgende vaardigheden

Basisconcept: Wonen en Vrije Tijd

Leerdoelen:

De leerling kan:

- samenwerken in een groep;
- taken verdelen, plannen en zich aan afspraken houden;
- een gezonde maaltijd samenstellen;
- gebruikmaken van kookapparatuur en daarmee veilig werken;
- een recept lezen;
- de juiste producten en materialen gebruiken;
- balans vinden in de gezonde, design maaltijd;
- het eten op een speciale manier presenteren (food design);
- de benodigheden voor de presentatie, zonodig, zelf maken.

Bronnen: Voor informatie over food design: zoek op google naar Proef in Rotterdam, Wit Koken in Amsterdam. Ofr kijk voor inspiratie naar een kookprogramma.

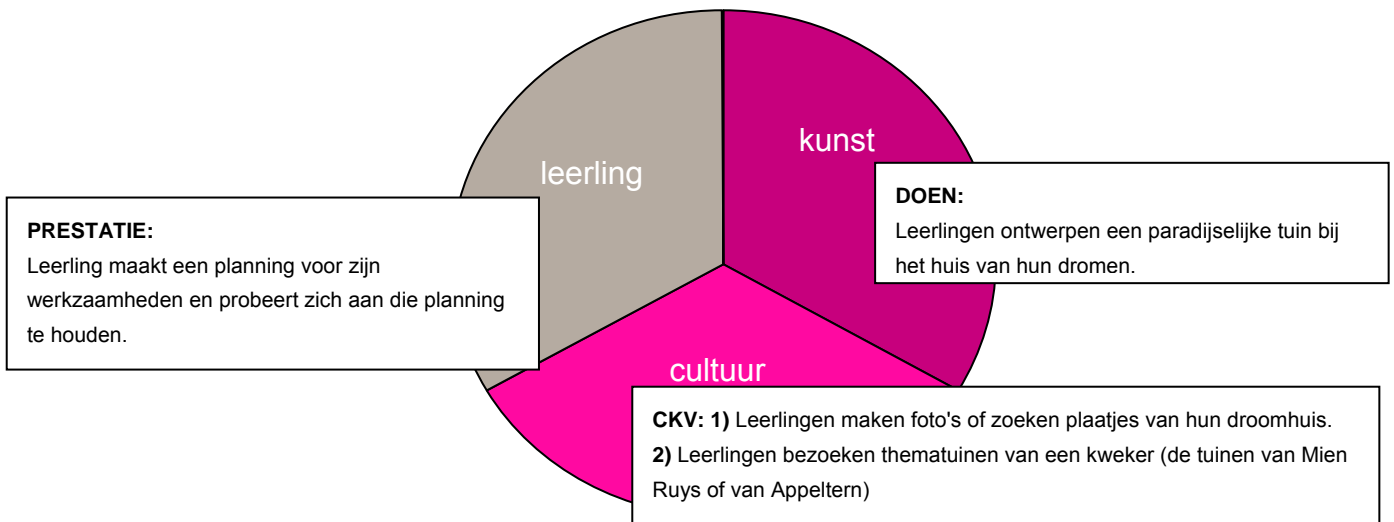
Leerlingenfoto's van 'Eten-op-bord'.

Vervolg: Leerlingen kiezen met elkaar het beste Food Designontwerp uit en gaan dat daadwerkelijk met elkaar bereiden. Een gezamenlijke maaltijd is afsluiting van deze opdracht.

**LEEROPGAVE PrO Kunst- en cultuureducatie:
Vaktechnische vaardigheden: groen**

slo

**Titel:
'T is groen en het...?!**

"Ontwerp een droomtuin bij je droomhuis"

Introductie: Leerlingen maken foto's of verzamelen plaatjes van hun droomhuis. Welke kenmerken heeft dit huis voor de leerling? Waarom droomt hij hiervan? Deze beelden verzamelt hij in een map. Om inspiratie op te doen bezoeken de leerlingen vervolgens een thematuin en ook daar worden foto's verzameld. Met al deze informatie gaat de leerling vervolgens een droomtuin ontwerpen. Welke planten en bomen komen er in de tuin? Komt er een vijver in? Welke bestrating ga je gebruiken? Hij maakt hier een tekening van of voert het ontwerp in een maquette uit. De leerling presenteert zijn beeldenmap en het eindresultaat aan de rest van de klas. De klas beoordeelt het eindresultaat: Komt de sfeer van het huis overeen met het tuinontwerp? Is het goed uitgevoerd?

Tijdsindicatie: 2-3 blokken

Voorkennis: Leerlingen kunnen:

- foto's maken en verzamelen
- plaatjes en kenmerken van bomen en planten opzoeken

Vaardighedenlijst: Vaktechnische vaardigheden: groen

Basisconcept: Werken

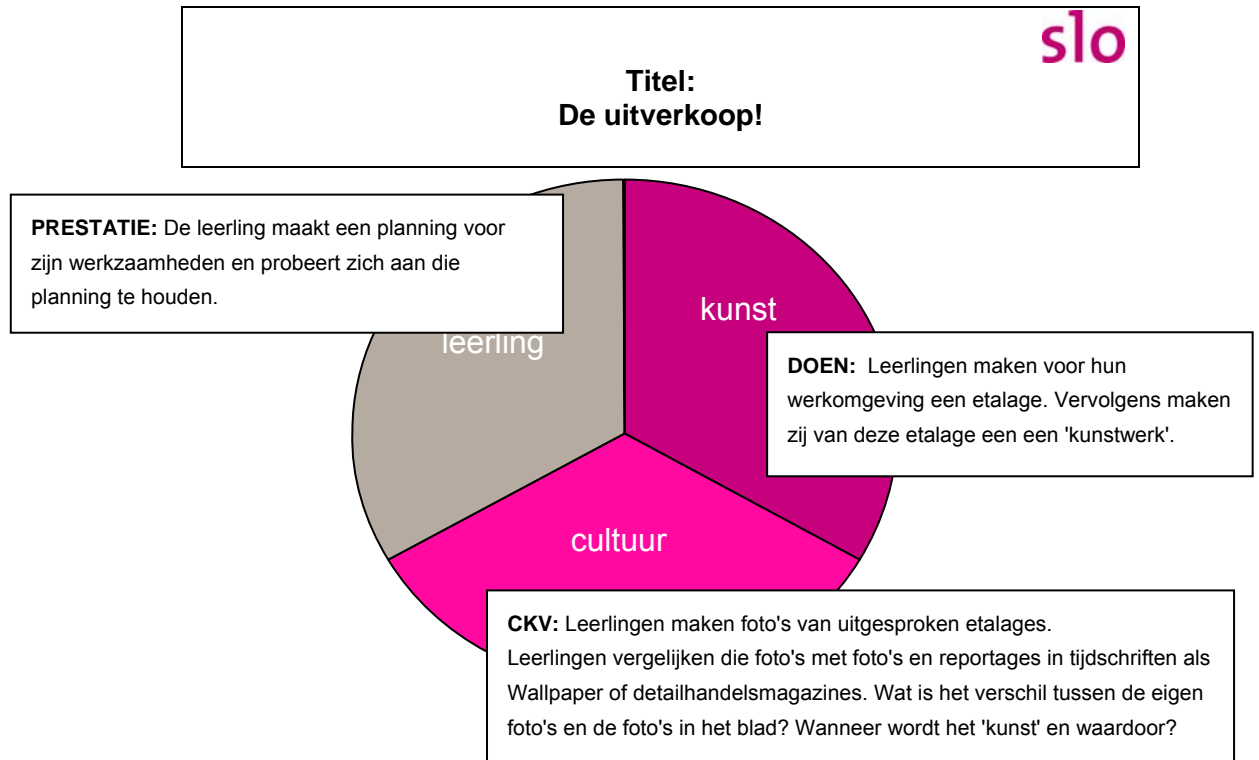
Leerdoelen: De leerling kan:

- samen met de docent een ckv-activiteit ondernemen;
- beeldmateriaal verzamelen en archiveren;
- de sfeer van een droomhuis vertalen in een tuinontwerp;
- een verantwoorde keuze maken in gebruik van bomen, planten en dingen als vijver, beeld enz.;
- het beeldende proces en het eindresultaat presenteren.

Bronnen: Foto's van droomhuis, droomtuinen, het bezoek aan thematuinen, boeken van planten, bomen en tuinen.

Vervolg: Leerlingen maken een 3d maquette, nemen ook het interieur van het droomhuis onder handen en ontwerpen bloemstukken voor in huis.

**LEEROPGAVE PrO Kunst- en cultuureducatie:
Vaktechnische vaardigheden: economie**

" Maak van je etalage een kunstwerk! "

Introductie: Leerlingen maken foto's van etalages die zij oogstrelend vinden. Vervolgens maken zij (in een tekening, met een maquette of op de computer) de ideale etalage van de winkel waar zij werken/stage lopen. Vantevoren verzamelen en presenteren leerlingen aan elkaar de foto's van oogstrelende etalages. Waarom vinden zij die zo goed? In hoeverre klopt de communicatie: klant/product/etalage? Vervolgens gaan ze zelf een etalage maken. Met welke etalage (dus anders dan de huidige) zouden zij de klant willen verleiden om in hun winkel te komen? Welk decor? Welke kleuren? Welke producten? Welke sfeer willen ze uitstralen? (en waarom?) Als laatste geeft elke leerling een eindpresentatie waarbij het proces en het eindresultaat: de etalage, in beeld wordt gebracht.

Tijdsindicatie: 2-3 blokuren

Voorkennis: Leerlingen kunnen:

- artikelen presenteren;
- communiceren met klanten.

Vaardighedenlijn: Vaktechnische vaardigheden (economie:detailhandel)

Basisconcept: Werken

Leerdoelen: De leerling kan:

- artikelen presenteren (bijvoorbeeld alles strak gespiegeld);
- communiceren met de klant (nb. door woord en daad en door winkelinterieur);
- communicatieboodschap vertalen in een etalage.

Bronnen: Foto's van etalages, boeken vol reclame-foto's (prijswinnende reclamefilmmpjes)

Vervolg: Leerlingen brengen hun etalage-voorstel daadwerkelijk in uitvoering!

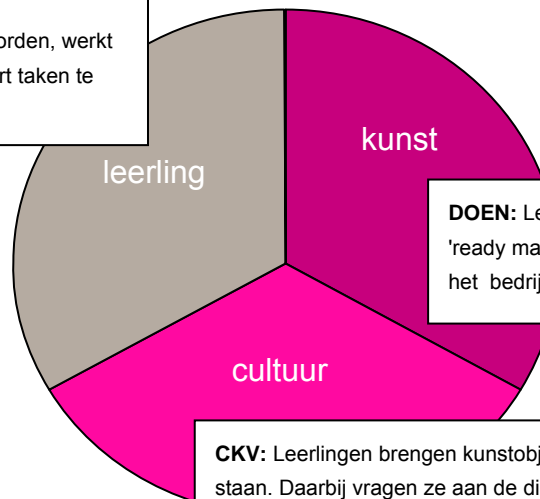
**LEEROPGAVE PrO Kunst- en cultuureducatie:
Stage & Werk vaardigheden**

slo

**Titel:
De ready made totempaal!**

PRESTATIE:

De leerling brengt zijn eigen mening onder woorden, werkt samen met anderen, luistert naar anderen, leert taken te verdelen en in opdracht taken uit te voeren.

DOEN: Leerlingen ontwerpen samen een 'ready made totempaal' voor de ingang van het bedrijf waar ze stage lopen.

CKV: Leerlingen brengen kunstobjecten in beeld die bij of in bedrijven staan. Daarbij vragen ze aan de directeur van het bedrijf wat de beweegredenen voor de aanschaf zijn.

" Maak een kunstwerk voor de ingang van een bedrijf "

Introductie: Leerlingen lopen stage in verschillende bedrijven. Daarbij zijn 'het omgaan met collega's' en 'het organiseren van werk' belangrijke vaardigheden. Om die vaardigheden ook vanuit KCE-oogpunt te oefenen, ontwerpen en maken leerlingen in groepjes van vier of vijf een kunstwerk voor de ingang van een bedrijf. Allereerst brengen leerlingen middels (digitale) foto's/video hun werkplek in kaart. Wat zijn belangrijke kenmerken, voorwerpen van het bedrijf? Welke materialen worden er in en rond de werkplek gebruikt? Waarom ze zijn aangeschaft, wat betekenen ze voor de werknemers?

De leerling komt tot een lijst met tips/aanbevelingen. De groep kiest uiteindelijk één (bestaand) bedrijf uit waarvoor zij een kunstwerk gaan ontwerpen. Dit kunstwerk wordt een ready made totempaal. Hiervoor verzamelen de leerlingen belangrijke voorwerpen en kenmerken van het bedrijf. Deze voorwerpen en kenmerken worden vervolgens (na)gemaakt of verbeeldt en op een logische wijze gestapeld tot een totempaal. Het eindresultaat wordt officieel aangeboden aan het bedrijf!

Tijdsindicatie: 5 blokken

Voorkennis:

Leerlingen kunnen:

- stage lopen in bedrijven
- in kleine groepjes werken
- fotograferen met een digitale camera

Vaardighedenlijn: Stage & Werkvaardigheden

Basisconcept: Werken

Leerdoelen:

De leerling kan:

- samenwerken in een kleine groep;
- vriendelijk en beleefd omgaan met collega's;
- luisteren en vragen stellen;
- meedoen aan een werkoverleg;
- het werk indelen;
- voorwerpen en kenmerken van het bedrijf verwoorden en verbeelden;
- geschikte materialen kiezen voor de uitvoering van het kunstwerk;
- werkproblemen bij klasgenoten, collega's en leiding bespreekbaar maken;
- laten zien dat hij plezier heeft in het werk.

Bronnen: Foto's van werkplekken, kunstwerken bij bedrijven en ready made's van professionele kunstenaars.

Vervolg: Leerlingen werken, in samenwerking met werknemers of kunstenaars, hun voorstel daadwerkelijk op de werkplek uit.

KCE-lesonderwerpen in de basisconcepten: wonen, werken, vrije tijd en goed burgerschap

Inleiding:

Los van de acht leerlijnen rondom de vaardigheden werken de docenten bij POUWER met de basisconcepten als vertrekpunt voor de lessen. Deze basisconcepten zijn 'wonen', 'werken', 'vrije tijd' en 'goed burgerschap'. Hieronder vindt u suggesties voor lesonderwerpen waarbij de basisconcepten vertaald zijn in KCE-opdrachten. Er worden suggesties gedaan voor de eerste drie fasen van het onderwijs van POUWER. Vervolgens zijn er bij elke component van de ProKunst- en cultuurschijf inspirerende activiteiten geformuleerd: een doe-activiteit, een individuele prestatie en een CKV-activiteit. Afhankelijk van de fase waarin de leerling zich bevindt en/of de periode waarin het concept aan de orde komt, kunnen er accenten gelegd worden (bijvoorbeeld meer activiteiten rondom 'doe', individuele prestaties of CKV).

Basisconcept WONEN:

Een DOE-opdracht

- **Opdracht: De DROOMKAMER**
De leerling maakt een plattegrond van zijn kamer. Hij maakt foto's van zijn favoriete voorwerpen en plaatst die in de plattegrond. Vervolgens kiest de leerling een bepaalde stijlperiode (of krijgt een specifieke opdracht voor bijvoorbeeld pop-art of oriëntaals) of een gewenst 'decor' (sfeer/tijdvak). De leerling zoekt mbv 'google-afbeeldingen' gebruiksvoorwerpen die hij graag in zijn kamer zou willen neerzetten. Ook deze foto's plaatst hij op de plattegrond. Vervolgens presenteert hij zijn droomkamer aan de andere leerlingen.
- **Opdracht: Mag ik van jou...kwartet compleet!**
Leerlingen fotograferen uit hun eigen kamer zes voorwerpen. Ze beschrijven per voorwerp waarom dat voor hen zo bijzonder is en welke speciale herinnering dat voorwerp oproept. De foto's (incl. motivatieteksten) van alle leerlingen worden geplaatst binnen een afgeschermd omgeving (of map) binnen de ELO. Die plek is de zogenaamde 'POUWER MARKPLAATS', alle artikelen kunnen hier dan ook worden geveild en 'verkocht' worden aan de leerlingen.
De veiling kan beginnen. Leerlingen kiezen uit het totale aanbod vier voorwerpen die ze graag in hun eigen kamer zouden willen zetten. Ze beargumenteren hun keuze. (Spelregel: wanneer meer leerlingen op hetzelfde voorwerp bieden zal de veilingmeester-docent het voorwerp toewijzen aan de leerling met de beste argumenten). Na de 'veiling'-ronde laat iedereen zien wat hij 'gekocht' heeft en licht het hoe en waarom van deze aankopen toe.

Een CKV-opdracht

- **Opdracht: Utrechtse Gevels**
De leerlingen gaan naar de Utrechtse binnenstad (omgeving Drift/Janskerkhof) en gaan op zoek naar bijzondere 'Utrechtse Gevels'. Ze zoeken vijf huizen van verschillende architectuur. Ze tekenen en fotograferen de verschillende stijlenmerken. Welke details vallen op? Waarom zijn die details zo aangebracht?

Een individuele PRESTATIE

Deze prestatie is altijd maatwerk voor de desbetreffende leerling.

De leerling geeft aan welke activiteiten hij onderneemt om zijn eigen kamer 'leefbaar' te houden

(bijvoorbeeld luchten, bedopmaken, opruimen, kleding in de wasmand etc.).

Vervolgens wordt gekeken welke activiteit de leerling kan doen om het klaslokaal 'leefbaar' te houden zowel op gebied van 'schoonhouden' als sfeer en gezelligheid. Deze 'opdracht' moet hij binnen een bepaalde periode uitvoeren.

Nog meer opdrachten rondom het basisconcept WONEN:

- *Een Doe-opdracht: **Mijn eigen plek, mijn eigen stoel***
Leerlingen ontwerpen een stoel voor hun kamer. Vervolgens werken ze deze op schaal of op ware grootte uit. Leerlingen kunnen hiervoor sloophout of andere materialen gebruiken. Ze kunnen natuurlijk ook naar de kringloopwinkel gaan en daar een stoel (tegen een vooraf afgesproken budget) kopen. Deze stoel wordt vervolgens individueel aangepast en gepimpt!
- *Een CKV-activiteit: **Gluren-bij-de-buren***
Leerlingen gaan in subgroepjes op pad. Zij brengen de woonkamers van drie huizen in kaart. Wat maak de kamer zo uniek en zo eigen aan de bewoners?
- *Een CKV-activiteit: **Een ander huis***
Leerlingen gaan naar het Rietveld-Schröderhuis en voeren daar de verschillende educatieve opdrachten uit.

Basisconcept WERKEN:

Een DOE-opdracht

- *Opracht: **Toekomst-droombaan***
Leerlingen 'verbeelden' zich in hun baan van de toekomst. Hoe ziet de werkomgeving eruit? Wat doen ze voor werk? Welke attributen gebruiken ze? Hoe verloopt de dag? Met welke collega's werken ze samen? Leerlingen kunnen bij het 'verbeelden' gebruik maken van verschillende materialen.
- *Opracht: **Een schets voor een sollicitatiebrief ...***
Voordat een kunstenaar aan het werk gaat en het definitieve kunstwerk gaat maken, zal hij eerst gebruik maken van voorstudies, schetsen etc. Voordat leerlingen een echte sollicitatiebrief gaan schrijven maken ze eerst een schets. Dit kan in de vorm van een tekening of cartoon. Ook kunnen ze met behulp van foto's een soort sollicitatie-stripverhaal maken. Een vervolgoopdracht kan dan zijn dat leerlingen een schets maken met betrekking tot 'werk': Welke opleiding moeten ze volgen?
- *Welke stageplek is handig om hun einddoel te bereiken? Hoe zien ze zichzelf op de werkplek? Welke eisen stelt het werk? Vervolgens maken leerlingen een meer persoonlijke schets: Waar zijn ze goed in? Waar zijn ze trots op? Waarom moet een werkgever hun aannemen? Welke eigenschappen en vaardigheden kunnen ze inbrengen? Daarna presenteren leerlingen hun 'schets' of sollicitatie-strip aan elkaar.*
- *Opracht: **Maatwerk***
Leerlingen ontwerpen een gebruiksvoorwerp met betrekking tot werk: Bijvoorbeeld een lunchbox, een bureau, een bedrijfrestaurant/kantine, bedrijfskleding etc.

Een CKV-activiteit

- *Opracht: **Op Bezoek***
Leerlingen bezoeken twee verschillende kunstenaars in hun atelier. Ze zoeken op internet, folders, telefoonboek naar adressen en benaderen de kunstenaar. Vantevoren maken ze in subgroepjes een vragenlijst voor het interview met de kunstenaar. Wat zijn de verschillen voor wat betreft werkwijze, werkomgeving en eindresultaat van de twee kunstenaars?

- **Opdracht: Een plaatje van een brief!**
Leerlingen bezoeken een scholings-, opleidings- of banenmarkt in bijvoorbeeld de Jaarbeurs. Ze oriënteren zich daar op een mogelijke vervolgstap. De folders/flyers en hun eigen aantekeningen of foto's van stands verwerken ze in een bijzonder grafisch vormgegeven 'sollicitatie-brief'.
- **Opdracht: Geld Geteld**
Bezoek het geldmuseum in Utrecht. Werk en geld (verdienen) zijn nauw met elkaar verbonden. Leerlingen bezoeken het museum en voeren de aanwezige educatieve opdrachten uit.
Een vervolg-opdracht in de klas kan zijn om de euro-bankbiljetten op een andere manier vorm te geven. Welke kleuren willen ze gebruiken, welk ontwerp, welk beveiligings-kenmerken zouden moeten worden ingebouwd etc.

Een individuele PRESTATIE

- **Opdracht: Mag ik me even voorstellen...?!**
De leerling maakt 'alvast' voor zijn nieuwe collega's van zijn stageplaats een introductie A4. Dit A4 is op een, voor de leerling, karakteristieke manier vormgegeven en bestaat uit tekst (wie? waarom deze stageplaats? vrije tijd?) en beeld (foto's van de leerling tijdens verschillende activiteiten).

Basisconcept VRIJE TIJD

Een DOE-opdracht

- **Opdracht: CV in beeld**
Leerlingen maken in subgroepjes een clip. Zij maken opnames (foto/video) van elkaar tijdens de beoefening van hun hobby. Waarom hebben zij juist voor deze hobby gekozen? De verschillende opnames worden aan elkaar gemonteerd en voorzien van muziek/(eigen)voice-over. De film mag maximaal zes minuten duren. Na de montage laten de leerlingen de clips aan elkaar zien. Reacties? De leukste filmpjes kunnen op een ELO of Youtube worden geplaatst.
- **Opdracht: Yo Vrije tijd!**
Leerlingen maken een rap met als onderwerp 'vrije tijd' .
Ze kunnen hiervoor een digitaal karaoke muziekfragment downloaden of zelf muziek componeren. De tekst is uiteraard van henzelf; ze maken deze opdracht in duo's. Het eindresultaat 'zingen' de leerlingen zelf.
- **Opdracht: Creatief met ...**
Veel mensen maken in hun vrije tijd voorwerpen van rest-afval. Ze zijn creatief bezig met het haken/breien van plastictasjes, ze maken kaartjes van de theezakjes, ze mozaïeken met gebroken servies etc. Leerlingen verzamelen in hun vrije tijd 'restafval' (van kroonkurken, blikken tot...?) en maken een werkstuk met betrekking tot het onderwerp 'verveling'.

Een CKV-activiteit

- **Opdracht: Creatief met ...**
Leerlingen gaan op zoek naar creatieve hobby-beoefenaars. Hetzij in de Creabeurs, de Pipo-hobbywinkel of een creamiddag in het buurthuis. Wat zijn de verschillende creatieve hobbies op amateur niveau? Wat maakt een amateur tot kunstenaar?
- **Opdracht: Tuinarchitectuur**
Veel mensen besteden hun vrije tijd in de tuin. De tuin wordt niet alleen verlengstuk van het huis maar zelfs verlengstuk van henzelf. Er wordt bestraat (bijzondere patronen) en vooral vormgegeven met groen. Leerlingen gaan op zoek

naar bijzondere tuinen in Utrecht; bijvoorbeeld de Kloostertuin bij de Maria Plaats of de Hortus van de universiteit Utrecht. Wat maakt deze tuinen zo bijzonder?

Een individuele PRESTATIE

- Opdracht: **Lief dagboek, als ik meer vrije tijd had dan zou ik.....?!**
De leerling maakt een autobiografisch document (film, foto, rap, manga of ?) waarin hij antwoord geeft op bovenstaande vraag.
- Opdracht: **Doe mee met een proefles.**
Leerlingen denken na over verschillende vrije-tijds mogelijkheden, wat zouden ze nog eens willen leren? In het plaatselijke creatief centrum vragen ze daarvoor een proefles aan? Na afloop is er een terugkoppeling aan docent; wat zijn de ervaringen?

Basisconcept GOED BURGERSCHAP:

Een DOE-opdracht

- Opdracht: **Een heitje voor een karweitje...**
Leerlingen maken een buurtkrant waarin ze een oproep doen voor goede ideeën om de buurt op te knappen. (Hoe verleiden ze de bewoners om hieraan mee te doen?) Middels de krant krijgen de buurtbewoners als het ware een stem en kunnen ze zich presenteren. (Op welke manier leer je elkaar het beste kennen?) Leerlingen zorgen voor tekst, beeld en vormgeving van de krant (A3-formaat).
- Opdracht: **Maatwerk-miniaturen**
Leerlingen maken in subgroepjes een schaalmodel voor een speeltuin, een sportveldje of een buurthuis in de eigen wijk. Hoe gaan ze dit aanpakken? Van (visuele) mindmap, interviews met betrokkenen tot...? Wat gaan ze voor wie maken? Welk doel? Welke kleur? Welke vorm etc.? Vervolgens maken de leerlingen een maquette en maken ze de miniaturen.
- Opdracht: **De Lama's hebben POUWER**
Leerlingen maken á la de Lama's een voorstelling. De leerlingen worden verdeeld in subgroepen en verzinnen per groepjes een thema dat ze op de bekende Lama-manier gaan uitwerken.
Na afloop presenteren de leerlingen de verschillende scènes aan elkaar.
- Opdracht: **Battle**
Leerlingen organiseren een dance-battle rondom het thema zinloos geweld, discriminatie of je buurman als vriend.

Een CKV-activiteit

- Opdracht: **Voorstelling met power 1**
Leerlingen gaan naar voorstelling STOMP (of iets soortgelijks, bijvoorbeeld ISH). Dergelijke gezelschappen zijn in eerste instantie opgericht om jongeren een zinvolle tijdsbesteding te geven (en zelfs een nieuwe baan) en om bepaalde onderwerpen bespreekbaar te maken.
- Opdracht: **Voorstelling met power 2**
Leerlingen gaan naar stand-up-comedy of cabaret. Leerlingen proberen van de voorstelling te genieten (beleven/ervaren) en bij te houden op welke manier de cabaratie het onderwerp 'goed burgerschap' (of juist burgerlijke ongehoorzaamheid) voor het voetlicht brengt.

Een individuele PRESTATIE

- Opdracht: **Buurman en buurman**

De leerling brengt in kaart wat hij doet aan 'goed burgerschap'. Wat houdt dit begrip eigenlijk in?

Om het heel dichtbij huis te houden, valt de buurman groeten of bijvoorbeeld opstaan voor oudere mensen hieronder? Of weet de leerling zelf andere voorbeelden te bedenken?

En, zou de leerling een paar items niet in praktijk kunnen brengen?

- Opdracht: **Een helpende hand**

De leerling meldt zich aan als vrijwilliger bij een project in de buurt of op school.

Kan hij een dagje optreden als hulp bij een creatieve-doemiddag? Kan hij als 'extra begeleider' mee met een basisschoolklas die naar een museum gaat?

Bijlage: Beleidsplan

Kort beleidsplan

Onderstaand schema geeft de verschillende beleidspunten uit het beleidsplan van POUWER weer. Vervolgens kunt u de toelichting op de verschillende items nalezen en het lege format voor het formuleren van uw eigen beleidsplan gebruiken.

Tip

Gebruik het beleidsplan als reflectiekaart aan het einde van het schooljaar.

POUWER Beleidsplan KUNST & CULTUUREDUCATIE

<i>motto kunst en cultuur</i>	Ontdekken, Plezier, Verrijking, Nieuwsgierig, Doen...door KCE!
<i>visie van de school</i>	De nadruk bij POUWER ligt, naast het overdragen van kennis, op het ontwikkelen van competenties die nodig zijn om zelfstandig te functioneren in werk en maatschappij.
<i>visie op kunst- en cultuureducatie</i>	Door KCE als onderlegger te gebruiken binnen de acht ontwikkelingslijnen en de basisconcepten zullen: <ol style="list-style-type: none"> 1 leerlingen uitgedaagd worden om op actieve (en passieve) wijze kennis te maken met kunst en cultuur uit hun omgeving 2 leerlingen de kans krijgen om eigen culturele en kunstzinnige talenten te ontdekken en ontwikkelen 3 leerlingen uitgenodigd worden tot handelen (doen) in een sociale en culturele context, die reflectie op eigen competenties mogelijk maakt (Praktijkonderwijs is leren door doen. KCE biedt hiervoor uitdagende leeromgevingen.) 4 leerlingen in hun persoonlijke en sociale ontwikkeling kunnen verrijken (KCE speelt een belangrijke rol bij de ontwikkeling van een betekenisvolle vrijetijdsbesteding, ook na het verlaten van de school)

<i>facilitering</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Een werkgroep die drie jaar in dezelfde samenstelling een ontwikkeltraject aflegt. - Jaarlijks een bijdrage vanuit school van € 2500,- voor KCE
<i>te bereiken doelen op korte termijn (1 jaar)</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Vaste werkgroep samenstellen - Extra KCE programma -onderdelen ontwikkelen (naast materiaal SLO en PrOmotie) en in leerlijn zetten. - Vaststellen van een meerjaren budget
<i>te bereiken doelen op lange termijn (3 jaar)</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Volledige integratie van KCE binnen de leerlijnen van de vaardigheden - KCE als onderdeel voor de verlengde schooldag - Iedere docent werkt mee aan KCE

<i>huidige situatie</i>	Er is een goede start gemaakt, met een beleidsplan en allerlei lessuggesties. Er is echter nog geen definitieve werkgroep en budget vastgesteld.				
<i>programma</i>	Het huidige programma bestaat uit losstaande CKV activiteiten en soms uit beeldende of muziekopdrachten. Hieronder, in schema, een aantal vastgelegde activiteiten (De lessuggesties van SLO zullen hierbij worden ingezet):				
		Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4
	Fase 1	Ontw. Lijnen 1-5 Waar woon je WKPR	Ontw. Lijnen 5-10 Kleren maken de mens WKPR	Ik betaal Film WKPR	Cultuurdag WKPR
	Fase 2	Leuk wonen WKPR	Gezond eten Peperfestival WKPR	De grote aanschaf Film WKPR	Hoe zie ik eruit Cultuurdag WKPR
	Fase 3	Foto doc. Hit the road. WKPR	Peperfestival WKPR	Film WKPR	Cultuurdag WKPR
	Uck projekt promotie thema .				
<i>samenstelling team</i>	Op dit moment is er nog geen nieuwe werkgroep				
<i>budget</i>	Op dit moment zijn er voor 180 leerlingen budget vanuit de cultuurkaart en de 'oude bonnen': totaal: € 4.168,- Om alle activiteiten te bekostigen is een bijdrage van school van € 2.500,- nodig.				
<i>rollen en taken - organisatie</i>	Naast de directie, zijn er kernteams (met kernteamleiders) en diverse werkgroepen. De KCE werkgroep zal uit minimaal vier personen moeten bestaan.				
<i>toekomstige situatie 2009/2010</i>	Zie hieronder:				
<i>programma</i>	Het programma (CKV-activiteiten, DOE-opdrachten en individuele prestaties van leerlingen) wordt geëvalueerd eind schooljaar 2008-2009 en indien succesvol gecontinueerd. Wel wordt er gekeken waar mogelijk nog meer aansluiting kan worden gezocht met de ontwikkelingslijnen. (Zie lessuggesties rondom leerlijnen vaardigheden en het Lesmateriaal van PrOmotie.)				
<i>samenstelling team</i>	Werkgroep uit vier leden, te weten....				
<i>budget</i>	Jaarlijks een budget van € 6.500,- (uitgaande van gemiddeld 180 leerlingen met een cultuurkaart)				
<i>rollen en taken - organisatie</i>	Geen veranderingen				

Beleidsplan Leergebied Kunst en cultuur

Toelichting

<i>motto kunst en cultuur</i>	Wat is het motto van het leergebied Kunst en cultuur?
<i>visie van de school</i>	Geef deze visie in drie à vier punten weer.
<i>visie op kunst- en cultuureducatie</i>	Geef deze visie in drie à vier punten weer met daarbij de speerpunten. Voorbeelden: onderbouw, leergebied Kunst en cultuur, teamteaching, doorlopende leerlijn, individuele leerroute of leerwegoverstijgende activiteiten.
<i>facilitering</i>	Beschrijf kort de zaken die aan het eind van het schooljaar gefaciliteerd moeten zijn. Wat zijn de wensen en verlangens? Denk bijvoorbeeld aan het realiseren van randvoorwaarden voor uitvoering van het beleidsplan, formatie, enzovoort.
<i>te bereiken doelen op korte termijn (1 jaar)</i>	Vermeld hier de doelen voor het aankomende schooljaar. Zorg voor realistische doelen die overeenkomen met de onderwerpen uit de visie. Bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> • Onderbouw: eind schooljaar ontwerp leergebied Kunst en cultuur gereed. • Teamteaching: één project uitvoeren in 2008.
<i>te bereiken doelen op lange termijn (3 jaar)</i>	Vermeld hier de overige doelen die over drie jaar gerealiseerd moeten zijn. Voorbeelden: <ul style="list-style-type: none"> • Individuele leerroute: eind schooljaar 2009-2010 kunnen leerlingen in de vrije ruimte kiezen uit opdrachten die hen voorbereiden op hun vervolgopleiding. • Teamteaching: eind schooljaar 2009-2010 wordt in elke periode één project uitgevoerd.
<i>huidige situatie</i>	Beschrijf in het kort de huidige stand van zaken voor de volgende zaken: <ul style="list-style-type: none"> • organisatie en formatie. • opdrachten, algemeen. • culturele activiteiten, algemeen. • faciliteiten: lokalen, enzovoort.

<i>programma</i>	Geef een schematische weergave van het huidige lesprogramma, bijvoorbeeld:			
	leerjaar	periode 1	periode 2	periode 3
	Klas/leerjaar 1	zelfportret	circus (+ca*)	versieren
	Klas/leerjaar 2	poëzie (+ca)	land-art	filmpje
	Klas/leerjaar 3	museum (+ca)	film en reclame (+ca)	koffer (+ca)
	* (+ca = inclusief culturele activiteit)			
<i>samenstelling team</i>	Geef (met pasfoto) aan wie op dit moment meewerken aan de uitvoering van het beleidsplan kunst en cultuur.			
<i>budget</i>	Geef een beschrijving van huidige inkomsten, zoals vakbudget, CKV-bonnen, subsidies van gemeente en andere overheden, schoolgeld.			
<i>rollen en taken - organisatie</i>	Benoem de huidige taken en rollen binnen het team rondom kunst en cultuureducatie (denk ook aan ondersteunend personeel).			
<i>Toekomstige situatie</i> 20.../20...	Beschrijf hier de wensen voor de toekomst voor de volgende punten: <ul style="list-style-type: none"> • organisatie en formatie • opdrachten, per leerjaar • culturele activiteiten, algemeen. • faciliteiten: lokalen, enzovoort. 			
<i>programma</i>	Geef een schematische weergave van het wenselijke lesprogramma, bijvoorbeeld:			
	leerjaar	periode 1	periode 2	periode 3
	Klas/leerjaar 1	zelfportret	drakendans (+ca)	versieren
	Klas/leerjaar 2	poëzie (+ca)	land-art	fotografie (+ca)
	Klas/leerjaar 3	museum (+ca)	film en reclame (+ca)	koffer (+ca)
<i>samenstelling team</i>	Geef hier een beschrijving van gewenste veranderingen in de samenstelling van het team.			
<i>budget</i>	Geef hier een beschrijving van gewenste veranderingen in het budget.			
<i>rollen en taken - organisatie</i>	Benoem de wenselijke taken en rollen binnen het team rondom cultuureducatie (denk ook aan ondersteunend personeel).			

Beleidsplan Leergebied Kunst en cultuur

Naam school:

<i>motto kunst en cultuur</i>																	
<i>visie van de school</i>																	
<i>visie op kunst- en cultuureducatie</i>																	
<i>facilitering</i>																	
<i>te bereiken doelen op korte termijn (1 jaar)</i>																	
<i>te bereiken doelen op lange termijn (3 jaar)</i>																	
<i>huidige situatie</i>																	
<i>programma</i>	Geef een schematische weergave van het huidige lesprogramma: <table border="1"> <thead> <tr> <th>leerjaar</th> <th>periode 1</th> <th>periode 2</th> <th>periode 3</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Klas/leerjaar 1</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Klas/leerjaar 2</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Klas/leerjaar 3</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	leerjaar	periode 1	periode 2	periode 3	Klas/leerjaar 1				Klas/leerjaar 2				Klas/leerjaar 3			
leerjaar	periode 1	periode 2	periode 3														
Klas/leerjaar 1																	
Klas/leerjaar 2																	
Klas/leerjaar 3																	
<i>samenstelling team</i>																	
<i>budget</i>																	
<i>rollen en taken - organisatie</i>																	
<i>toekomstige situatie 20.../20...</i>																	
<i>programma</i>	Geef een schematische weergave van het wenselijke lesprogramma: <table border="1"> <thead> <tr> <th>leerjaar</th> <th>periode 1</th> <th>periode 2</th> <th>periode 3</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Klas/leerjaar 1</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Klas/leerjaar 2</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Klas/leerjaar 3</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	leerjaar	periode 1	periode 2	periode 3	Klas/leerjaar 1				Klas/leerjaar 2				Klas/leerjaar 3			
leerjaar	periode 1	periode 2	periode 3														
Klas/leerjaar 1																	
Klas/leerjaar 2																	
Klas/leerjaar 3																	
<i>samenstelling team</i>																	
<i>budget</i>																	
<i>rollen en taken - organisatie</i>																	

Bijlage: ProKunst- en cultuurschijf

PrOKunst- en cultuurschijf en lesontwikkeling

Ontwikkel met de PrOKunst- en cultuurschijf een leeropgave

De 'PrOKunst- en cultuurschijf' (zie onderstaande afbeelding) symboliseert een leeropgave met in elke 'taartpunt' een component uit het programma kunst- en cultuureducatie in het praktijkonderwijs.

Elke leeropgave bestaat uit drie onderdelen:

1. Een DOEN-opdracht (kunst)

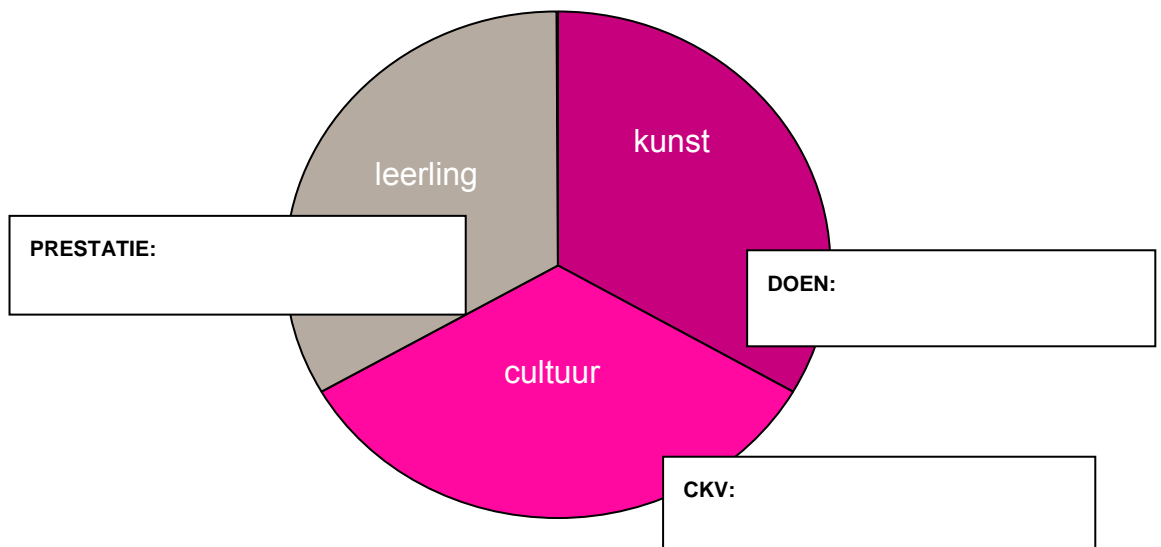
De leerling kan zelf kunst maken: tekenen, schilderen, collage maken, musiceren, dansen, toneelspelen (drama), filmen, foto's maken etc.

2. Een CKV-activiteit (cultuur)

De leerling gaat op pad. Naar een concert of voorstelling, naar een museum, naar een tentoonstelling, loopt een kunstrijkroute, gaat naar een kunstveiling, is onderdeel van een manifestatie etc.

3. Een individuele PRESTATIE (persoonlijke ontwikkelingsopdracht) (leerling)

Deze prestatie is altijd een maatwerk-opdracht voor de desbetreffende leerling.

De verhouding tussen de componenten van de PrOKunst- en cultuurschijf is variabel. Afhankelijk van de visie en keuzes van de school (de docent of het team) en van de individuele leerling kan een component groter of kleiner worden. Daarbij is grootte van een component gekoppeld aan de tijdsinvestering voor dat onderdeel van de leeropgave. Dit om tegemoet te komen aan het individuele leertraject van de leerling.

Ter illustratie het volgende voorbeeld:

Sharon heeft moeite met het plannen en organiseren van haar werk. Samen met haar mentor besluit ze om binnen de leeropgave KCE, die gekoppeld is aan de rekenvaardighedenlijn, extra veel aandacht te besteden aan het plannen van haar werkzaamheden voor de opdracht (Het ActiviTijdS-systeem in 3D). Een gevolg hiervan is dat zij maar aan een gedeelte van de CKV-activiteit meedoet. Voor Sharon is de taartpunt 'leerling' dus groot en de taartpunt 'cultuur' bijna helemaal verdwenen. Mick is heel taalvaardig. Daarom besluit hij, samen met zijn mentor, om extra tijd te besteden aan de DOEN-opdracht uit de leeropgave KCE, die gekoppeld is aan de taalvaardighedenlijn. Hij maakt bijvoorbeeld niet alleen de folder die bij het fantasieproduct hoort, maar ook het fantasieproduct zelf. Daarbij presenteert hij zijn product als een standwerker die op de markt zijn product aanprijst. Bij Mick is de taartpunt van 'kunst' dus veel groter dan de de taartpunt 'leerling'.

Doel van de ProKunst- en cultuurschijf is om de docent structuur te bieden voor het ontwikkelen of inhoudelijk verantwoorden van leeropgaven. Ter inspiratie van de ProKunst- en cultuurschijf heeft de kunst en cultuurschijf gediend, zoals die voor de onderbouw VO is ontworpen. Bij de laatstgenoemde schijf zijn de taartpunten gekoppeld aan de kerndoelen voor kunst en cultuur in de onderbouw VO. Praktijkonderwijs heeft als wettelijke taak persoonlijke vorming en toeleiding tot de arbeidsmarkt. De kerndoelen zijn in dit type onderwijs dan ook als streefdoelen geformuleerd.

In onderstaand schema staat welke vaardigheden aan welke streefdoelen voor ProO zijn gekoppeld:

Streefdoelen ProO Kunst en cultuur	Vaardigheden
De leerling leert door het gebruik van elementaire vaardigheden de zeggingskracht van verschillende kunstzinnige disciplines te onderzoeken en toe te passen om eigen gevoelens uit te drukken, ervaringen vast te leggen, verbeelding vorm te geven en communicatie te bewerkstelligen.	<i>Producersen</i>
De leerling leert eigen kunstzinnig werk, alleen of als deelnemer in een groep, aan derden te presenteren.	<i>Presenteren</i>
De leerling leert op basis van enige achtergrondkennis te kijken naar beeldende kunst, te luisteren naar muziek en te kijken en luisteren naar theater-, dans- of filmvoorstellingen.	<i>Beleven</i>
De leerling leert, met behulp van visuele of auditieve middelen, verslag te doen van deelname aan kunstzinnige activiteiten (als toeschouwer en als deelnemer).	<i>Verslag doen</i>
De leerling leert mondeling of schriftelijk te reflecteren op eigen werk en werk van anderen, waaronder kunstenaars.	<i>Reflecteren</i>

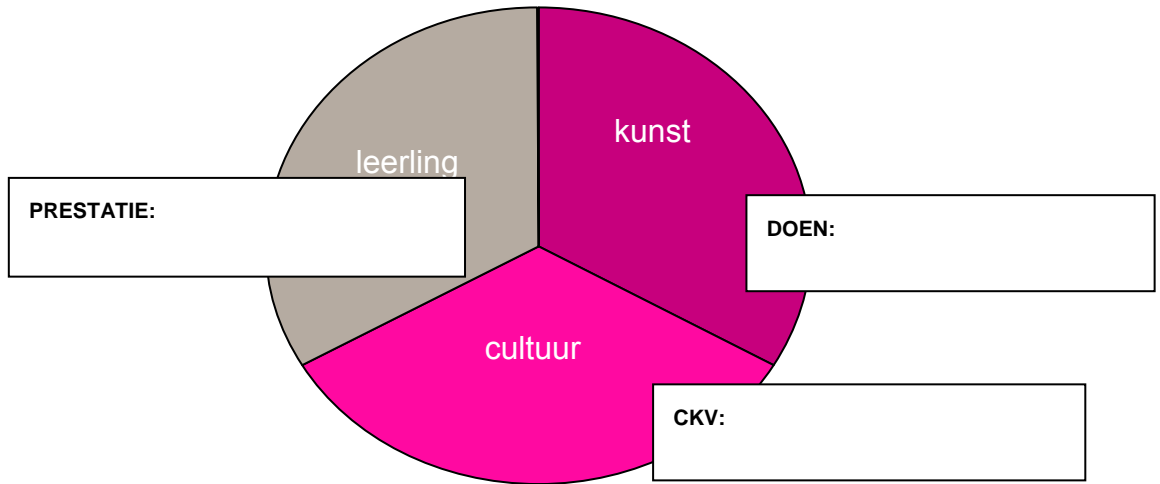
Beschouwen we dit vanuit de PROKunst- en cultuurschijf dan kunnen we de vaardigheden onderbrengen bij de verschillende componenten:

PROKunst- en cultuurschijf		
Een DOEN-opdracht (kunst) ↓	Een CKV-activiteit (cultuur) ↓	Een individuele PRESTATIE (leerling) ↓
<i>Accent op:</i> produceren, reflecteren en presenteren	<i>Accent op:</i> beleven en verslag doen	<i>Accent op:</i> reflecteren en presenteren

Op de volgende pagina is staat het format dat gebruikt is voor de leeropgaven Kunst- en cultuureducatie PrO. Naast de titel van de leeropgave en de PROKunst- en cultuurschijf is een extra informatieblok opgenomen. Dit informatieblok dient als extra toelichting en als inspiratiebron voor de leeropgave. Met het format willen we docenten een handreiking bieden voor het ontwikkelen van lesmateriaal op het gebied van KCE voor de leerling in het praktijkonderwijs.

LEEROPGAVE Pro Kunst- en cultuureducatie

Titel:

["Vertelt in één zin wat de opdracht is!"]

Introductie: *Ideeën om met de leeropgave te starten.*

Tijdsindicatie: *De tijdsduur van de totale leeropgave.*

Voorkennis: *Wat leerlingen al moeten kennen of kunnen.*

Vaardighedenlijn: *Deze leeropgave valt onder de vaardighedenlijnen zoals die door POUWER zijn geformuleerd.*

Basisconcept: *Bij deze leeropgave ligt het accent op één van de basisconcepten: wonen, werken, vrije tijd en burgerschap.*

Leerdoelen: *Hier zijn doelen voor de leerling geformuleerd in de vorm van: de leerling kan...(aan het eind van de leeropgave).*

Bronnen: *De bronnen en materialen die leerlingen of docenten kunnen raadplegen.*

Vervolg: *Suggesties voor verdiepings- of verbredingslessen.*

SLO is het nationaal expertisecentrum voor leerplan-ontwikkeling. Al 30 jaar geven wij inhoud aan leren en innovatie in de driehoek tussen overheid, wetenschap en onderwijspraktijk. Onze expertise bevindt zich op het terrein van doelen, inhouden en organisatie van leren. Zowel in Nederland als daarbuiten.

Door die jarenlange expertise weten wij wat er speelt en zijn wij als geen ander in staat trends, ontwikkelingen en maatschappelijke vraagstukken te duiden en in een breder onderwijskader te plaatsen. Dat doen we op een open, innovatieve en professionele wijze samen met beleidsmakers, scholen, universiteiten en vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven.

SLO

Piet Heinstraat 12
7511 JE Enschede

Postbus 2041
7500 CA Enschede

T 053 484 08 40
F 053 430 76 92
E info@slo.nl

www.slo.nl

slo